

Eleştirel Eğitim Konferansı'nın Ardından (Öz) Eleştirel Konuşmalar

Zeynep Alica, Aslıhan Hancı, Ş. Erhan Bağcı¹

Bu yıl eleştirel eğitim konferansı 1-5 Temmuz 2025 tarihleri arasında Selanik Aristoteles Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde gerçekleştirildi. Konferansta Türkiye'den 20 civarında katılımcı vardı. Biz de hem Selanik'te iken hem de Türkiye'ye döndükten sonra kendi aramızda konferansla ilgili çeşitli değerlendirmeler yapan üç arkadaş olarak bu konuşmaları yazıya dökmenin iyi olabileceğini düşündük. Bu konferansın eleştirel pedagoji fikri açısından değerini bilen, en başından itibaren katılım göstermeye gayret eden ve fakat Selanik'teki bu son konferansta artık bazı sorunların da konuşulması gerektiğini fark eden üç kişi olarak aramızda geçen konuşmaların notlarını sizlerle paylaşmak istedik.

Zeynep: Benim için bu konferans neredeyse kişisel bir tarih. 2012'de Atina'da katıldığım ilk konferanstan bu yana sekizinci kez konferanstaydım. O yüzden biraz da "içinde büyüdüğüm bir alan" diyebilirim. Atina'daki ilk buluşmayı hâlâ hatırlıyorum: Korkunç sıcaklara rağmen politik olarak sahici ve ufuk açıcı sunumlar, anti-hiyerarşik tartışmalar, uluslararası etkileşimin eşlik ettiği sofralarda neşeyle çoğalan diyaloglar... Öğrenci katılımı çok güçlüydü, iletişime açık ve dışarıdan gelenlere açıklardı, bu da bir dinamizm yaratıyordu. Yani eleştirel pedagoji orada yalnızca bir teori değil, adını verdiği konferansta bizzat yaşanan bir deneyim gibiydi.

Erhan: Evet, ben de kaçınıcı kez katıldığımı hatırlamıyorum bile. Hem kendi deneyimlerim, hem de senin söylediklerinle oluşan tarihsel hafıza, bugünkü tablo ile öncekiler arasında daha net karşılaştırma yapmama olanak veriyor. 2025'teki Selanik konferansında bu canlılığı göremedik, ilk değerlendirmem sanırım. Öğrenciler daha az, hatta yok gibiydi. Organizasyon yükü belli ki iyi paylaşılmamıştı: Oturumlar aksadı, aralarda insanlar boşluğa düştü, katılımcılar arasında etkileşimler zayıftı, işleyişle ilgili sorulara bazen yanıt verilemedi. Yani

¹ alicazeynep@gmail.com, aslihanci@gmail.com, erhanbagci@gmail.com

işleyişin kendisi konferansın niteliği ve politik iddiasıyla çelişti biraz sanki. Oysa bu tür etkinliklerin en önemli özelliği, karar alma süreçlerine katılımı çoğaltması, dayanışmayı büyütmesi ve kolektif emeği görünür kılmasıdır.

Aslıhan: Ben burada biraz konferansın özgün atmosferinden ayrılarak daha genel bir çerçeveye bakmak istiyorum. Bu aksaklıkları sadece organizasyonel sorunlar olarak görmek, arkasında yürüyen ve belki de söz konusu durumun oluşumuna da etki eden politik bağlamı yok saymak anlamına gelir... Konferansın gelişip değiştiği 2012 ile 2025 arasındaki 13 yılda dünyanın politik ve ekonomik koşulları da çok değişti. Ancak bu değişimler, eleştirel pedagojiyi geliştirip büyütecek olan akademik ortama ve politik dayanışmaya zemin sunmaktan uzaktı. Yaşanan ekonomik krizler, kültürel çoraklaşma, siyasal otoriterleşme, birbirini doğuran savaşlar, pandemi, iklim krizi ve çevre sorunları ve neoliberal akademinin saldırganlığı gibi sorunlar, bu camianın bir arada durma gerekçelerini çoğaltmasına karşın böyle olmadı. Bir paradoks oldu, gereksinim arttıkça etkileşim ve dayanışmadan uzaklaştık. Çünkü süreç ve yaşananlar, hem öğrencileri hem de akademisyenleri yordu ve koşullar tarafından belirlenir duruma geldik. Yılgınlık, yalnızlaşma ve güvensizlik, konferansın içine de sızdı. O yüzden sadece “daha özensizdi” diyerek değerlendirmek yüzeysel kalır; yaşanan kasıtlı olmayan özensizliğin toplumsal ve siyasal bir arka planı var.

Zeynep: Evet, ama yine de sorumluluğu ille de dışarıya yükleyemeyiz. Ben 2012’de öğrencilerin enerjisinin her şeyi nasıl dönüştürdüğünü, konferansı organizasyonel anlamda ve nitelik açısından nasıl değiştirdiğini gördüm. Bugün o enerji kaybolduysa bunun bir nedeni de bizlerin onu örgütleyememesi, gençleri sürece dâhil edemememiz olduğunu düşünmeliyiz. Eleştirel pedagoji sadece bir fikir veya üzerine eğitsel, teorik, politik tartışmaların yapılacağı bir yaklaşım olmamalı, aynı zamanda kendisinin yansıması olan yaşam ve eğitim pratiklerinin gerçekleşmesini hedeflemeli. Eğer bu yansıma ve pratikte gerçekleşme zayıflıyorsa, konferans da kendini tekrar ediyor, adını aldığı zeminden uzaklaşarak sıradan bir akademik etkinlik haline geliyor. Böyle olduğunda, yani katılımcılar arasında etkileşim sağlanmadığında, konferansta bildiri sunmak dışında katılımın tek biçimi, bir sonraki konferansın nerede yapılacağına dair verilen kararda el kaldırmak oluyor. Ardından konferansın değerlendirilmesi ve eleştirel düşüncelerin ifade edilmesine dahi gerek duyulmayan bir son oturumla konferansın kapanışı geliyor haliyle. Zaten orada yapılan tartışmalar da alınan kararlar da tam olarak gerçekleri yansıtmıyor. Görev savma kabilinden yapılan konuşmalar olarak kayıtlara geçiyor.

Erhan: Kesinlikle. Ayrıca çağrılı konuşmacılarda dahi hissedilen bir özensizlik vardı. Çok iyi seçilmemişti konuşmacılar. Daha önceki konferanslarda söylediklerini tekrar eden akademisyenler, katılmayan ama programda görünen sunumlar... Programın zamanında güncellenmemesi... Bunlar katılımcılarda hayal kırıklığı yarattı. Bence bu durum eleştirel pedagojiye ve onu benimseyerek geliştirmeye çalışan, savunan akademik çevrelere duyulan güveni zedeliyor. Çünkü insanlar bu konferanslardan yalnızca akademik paylaşım ve bilgi aktarımı

değil, aynı zamanda yaklaşımın geliştiriciliğine yönelik bir motivasyon ve bunun gerektirdiği politik temelli akademik dayanışma umudu bekliyor.

Aslıhan: Tam da bu yüzden “konferans hâlâ bizim için bir büyüme ve dayanışma mecrası olmalı mı?” sorusu kritik. Ben bu soruya verilen cevabın hâlâ “evet” olduğunu veya olması gerektiğini düşünüyorum, ama bir koşulla: Köklü bir dönüşüme cesaret etmeliyiz. Eleştirilerimizi saklamadan ortaya koymalı, gereken sonuçları çıkarmalı, değişim yönünde kararlar almaya birbirimizi davet etmeli, birlikte karar alma süreçlerini şeffaflaştırmalı ve ülkeler arası, kişiler arası gerilimleri bir kenara bırakmalıyız. Yoksa konferansın ruhu ve ortaya çıkış amacı bence de giderek kayboluyor.

Zeynep: Bir de şu var, konferans, bizlere kendi ülkelerimizde yaşadığımız sorunların aslında ne kadar ortak olduğunu hatırlatmalı; farklı ülke deneyimleri arasında karşılaştırmalar için zemin sunmalı. Oysa bu yıl Türkiye’den gelenler neredeyse tamamen aynı oturumlara yığılmış ve kapalı devre bir etkileşime maruz kalmıştı. Böyle olunca kendi yankı odamızda kaldık. Oysa eleştirel pedagoji toplantıları, sınırları aşarak ortak bir politik dil üretmenin imkânını sunmalı, enternasyonal dayanışma köprülerini inşa etmenin yollarını açmalı.

Erhan: Çok doğru. Benim için en sarsıcı olan şey, kapanış oturumunda bu sorunların neredeyse hiç konuşulmamasıydı. Oysa eleştirel pedagojinin özü, kendi pratiğimizi de eleştirel süzgeçten geçirebilmek. Eğer bunu yapmazsak pedagojik iddiamız boş bir söyleme dönüşür.

Aslıhan: Burada hepimize görev düşüyor. Eleştirel pedagoji sadece bir konferans geleneği değil, aynı zamanda alternatif bir gelecek tahayyülü. Bu tahayyül, ancak açık yüreklilikle konuşursak ve dayanışmayı yeniden örgütlersek ayakta kalır. Aksi takdirde katılım daha da azalacak, içerik daha da zayıflayacak.

Zeynep: O halde şunu söyleyebiliriz: Evet, bu konferansta ve benzer bir araya gelişlerde çektiğimiz halaylar, söylediğimiz şarkılar, yıllar içinde kurduğumuz dostluklar kıymetli. Ama bunların anlamı, eleştirel dönüşüm cesaretiyle birleştiğinde ortaya çıkıyor. Sorunlar olduğunu dillendirmek, bunları açıkça tartışmak dönüşümün temel şartı. Bundan sonraki konferanslar için umudumuz ancak bu cesareti gösterebilmemizle saklı.